

EIN MÜNZSCHATZ DER MITTE DES 11. JAHRHUNDERTS AUS LEVALA

Die Dynamik der in Estland im 11. Jh. vergrabenen Schätze offenbart, daß nach einiger Aktivierung während der zwei ersten Jahrzehnte in den 1020er Jahren in der Vergrabung der Schätze ein bemerkbarer Tiefstand entstand, welcher bis zu den 1060er Jahren zu verzeichnen ist. Die Ursachen dieses Tiefstandes sind wahrscheinlich nicht lokalen Charakters, sondern es handelt sich um eine ganz Europa betreffende Erscheinung.

Einer der wenigen Schätze, in der Mitte des 11. Jh. vergraben, ist derjenige aus Levala (Bezirk Jõgeva). Die Münzen, 38 an der Zahl, kamen im Herbst 1937 ans Tageslicht, als dort Kartoffelfeldern mit Erde gedeckt wurden. Die chronologische Zusammensetzung der Münzen zeigt, daß der Schatz nach 1046 vergraben worden ist. Die westeuropäischen Münzen des Fundes von Levala sind typisch für die estnischen Schätze dieses Zeitabschnittes. Beachtenswert ist die große Anzahl — 18 — von kufischen Dirhams. Mit der Anzahl der orientalischen Münzen entspricht der Schatz aus Levala den größten estnischen Funden aus der zweiten Hälfte des 11. Jh.: Otepää — 1697 Münzen, darunter 16 Dirhams, Maidla — 1041 Münzen, darunter 23 Dirhams. Das läßt die Annahme zu, daß der Schatz aus Levala nicht in seinem ursprünglichen Umfange erhalten wurde, sondern sein größerer Teil abhanden gekommen ist.

Staatliche Ermitage

*Institut für Geschichtsforschung
der Akademie der Wissenschaften
der Estnischen SSR*

Eingegangen
am 3. Febr. 1986

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA TOIMETISED. ÜHISKONNATEADUSED
ИЗВЕСТИЯ АКАДЕМИИ НАУК ЭСТОНСКОЙ ССР. ОБЩЕСТВЕННЫЕ НАУКИ
PROCEEDINGS OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE ESTONIAN SSR. SOCIAL SCIENCES

1986, 35, 3

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1986.3.11>

Michael DOLLEY , *Ivar LEIMUS*

UNIKAALNE ANGLONORMANNI PENN MAIDLA AARDES

Tutvudes oma külaskäigul Tallinna aprillis 1980 Eesti NSV Riiklikus Ajaloomuuseumis säilitatava Maidla leiuga¹, juhtis dr. Tuukka Talvio Soome Rahvusemuuseumi mündikabinetist võorustajate tähelepanu mündile, mille määrang näis vaieldav².

Aarde publikatsioonis oli kõnealune raha atributeeritud anglosaksi kuningale Edward Tunnistlejale (1042—66).³ Määrang põhines mündi nn. *Hammer Cross*'i tüüpi tagaküljel, mida kasutati nii Edward Tunnistleja kaheksanda (1059—62?)⁴ kui ka järgneva valitseja, normanni soost

¹ Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum, inventarinumbrid 21772, 22745, 22885, 23047, 23212, 23307.

² *Leimus, I.* Der Schatzfund von Maidla. — ENSV TA Toim. Ühisk., 1979, nr. 1, lk. 67, nr. 1046.

³ *Samas*, lk. 67.

⁴ *Smart, V. J.* Cumulative Index of Volumes 1—20. Sylloge of Coins of the British Isles 28. London, 1981, lk. XXXVI.

William Vallutaja teise emissiooni puhul (1068—70?)⁵. Raha stiil, teljenurk (270°) ja läbimõõt (19,5 mm) sobisid kummagi võimaliku münditüübiga⁶, ka erinevus kaalus (1,11g = 17,2 gr oodatud 21,5 gr asemel) oli tähtsusetu. Siiski näis pealiskiri reeversil (tahvel II) — +ÆLFPEARONLVND — osutavat kuningas Edwardile: Londoni müntmeistri Aelfweardi nimi kaob müntidelt juba pärast *Facing Small Cross*'i (1062—65?)⁷ ega ole vermitud ka William Vallutaja (1066—87) pennidele.⁸ T. Talvio märkus ajendas münti põhjalikumalt uurima. Seoses sellega kerkis nimetatud publikatsiooni autori ette mitmeid küsimusi, millega ta pöördus ainevaldkonna ühe suurema asjatundja prof. Michael Dolley poole. Prof. Dolley lahke abi osutus kirjutise valmimisel sedavõrd määravaks, et kohaseim näis avaldada käesolev artikkel kahe nime all.

Mündi lähemal vaatlusel ilmnes, et tema esiküljel kujutatud kuninga paremale pööratud portreed selle ees asetseva neliklehelise skeptriga (vt. tahvel II) ümbritseb pealiskiri +PIL / MV ~ VI, mille kaks viimast tähte on väga raskesti loetavad. Niisiis viitab mündi legend hoopis anglonormanni kuningale Williamile. Uurides vastavasisulist kirjandust selguski, et ainus teadaolev samasuguse esi-, kuid erineva tagaküljega penn on Carlyon-Brittoni oksjonikataloogis⁹ reastatud William Vallutaja varaseima münditüübi alla (1066/7—68?).¹⁰ Nimetatud mündi praegune asukoht on teadmata, ent õnneks on uurijate käsutuses oksjonikataloogi põhjal valmistatud kipsjäljendid Briti Muuseumis ning Briti Muuseumi trükitud kataloog.¹¹ Nii Marion Archibald Briti Muuseumi mündikabinetist, kes vastutulelikult võrdles nendega Maidla mündi fotosid, kui ka teine kõnealuse valdkonna asjatundja dr. Mark Blackburn kinnitasid võrreldavate aaverstemplite identsust. Tagakülje seisundi põhjal otsustades näib Carlyon-Brittoni raha olevat löödud küll mõnevõrra hiljem.

Niisiis kuulub ka Maidla nr. 1046 William Vallutaja esimese tüübi alla. Tähed VI, millega lõpeb pealiskiri mündi esiküljel, näivad kujutavat endast tegelikult tähe R moonutust, mis antud kohal tähistaks kuninga tiitlit REX. Selline moonutus on mõistetav päris emissiooni alguses, kui pealiskirjade vorm pole veel välja kujunenud. Sellega on seletatav ka aaverstempli sidumine vana reeverstempliga, mis iseloomustab just väljalaske esimesi kuid või isegi nädalaid.¹²

Kokkuvõtteks. Käsiteldava mündi näol on meil tegemist William Vallutaja ühe varaseima verminguga, mis omasugustest on praegu ainus säilinud eksemplar. Olles Maidla leiu hiliseimaks inglise penniks ei kõiguta see 1979. aasta dateeringut, mille kohaselt aare on eeldatavasti peidetud XI sajandi teisel poolel.¹³

⁵ Dolley, M. The Norman Conquest and the English Coinage. London, 1966, lk. 16; Smart, V. J. Cumulative Index, lk. XXXVII.

⁶ Vrd. Grierson, P. Sterling. — In: Anglo-Saxon Coins. London, 1961, lk. 275.

⁷ Smart, V. J. Cumulative Index, lk. XXXVII, lk. 5.

⁸ Samas.

⁹ P. W. P. Carlyon-Britton Sale, I (1913), lot 667.

¹⁰ Dolley, M. The Norman Conquest and the English Coinage, lk. 16; Smart, V. J. Cumulative Index, lk. XXXVII.

¹¹ Brooke, G. C. Catalogue of English Coins in the British Museum. Norman Kings, Vol. I. London, 1916, tahv. II, 9.

¹² Vrd. Dolley, M. The relevance of observe die-links to some problems of the later Anglo-Saxon coinage. — In: Commentationes de nummis saeculorum IX—XI in Suecia repertis, I. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar. Antikvariska serien 9. Stockholm, 1961, lk. 156; Dolley, M., Talvio, T. The regional pattern of die-cutting exhibited by the First Hand pennies of Aethelred II preserved in the British Museum. — British Numismatic Journal 47 (1977), lk. 65.

¹³ Leimus, I. Der Schatzfund von Maidla, lk. 74—76.

Inglismaa

Esitanud V. Maamägi

Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum

Toimetusse saabunud
24. I 1986

УНИКАЛЬНАЯ АНГЛОНОРМАНСКАЯ МОНЕТА ИЗ МАЙДЛАСКОГО КЛАДА

Д-р Туукка Талвио — сотрудник Монетного кабинета Национального музея Финляндии, посетив Таллин в апреле 1980 г., обратил внимание авторов на одну английскую монету из майдлаского клада, определение которой ему казалось спорным. В публикации эта монета была отнесена, на основании типа реверса («костыльный крест» (Hammer Cross)) и имени монетария, к англосаксонскому королю Эдварду Исповеднику (1042—1066). Более тщательное изучение монеты показало, что в круговой легенде аверса назван не Эдвард, а англонорманский король Вильгельм I. Идентичный нашей монете аверс известен лишь на единственном пенни из аукционного каталога Карлиона—Бриттона. Этот пенни по типу реверса отнесен к первому выпуску Вильгельма Завоевателя (1066—1068?). Поскольку сочетание нового аверса со старым реверсом имело место в первые месяцы или даже недели монетных эмиссий, то можно предполагать, что майдлаская монета представляет собой самый ранний пенни Вильгельма Завоевателя. Будучи позднейшей английской монетой клада, она не опровергает его датировки второй половиной 11 в.

Великобритания

*Исторический музей
Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
24/I 1986

Michael DOLLEY, Ivar LEIMUS

A UNIQUE ANGLO-NORMAN PENNY FROM THE MAIDLA HOARD

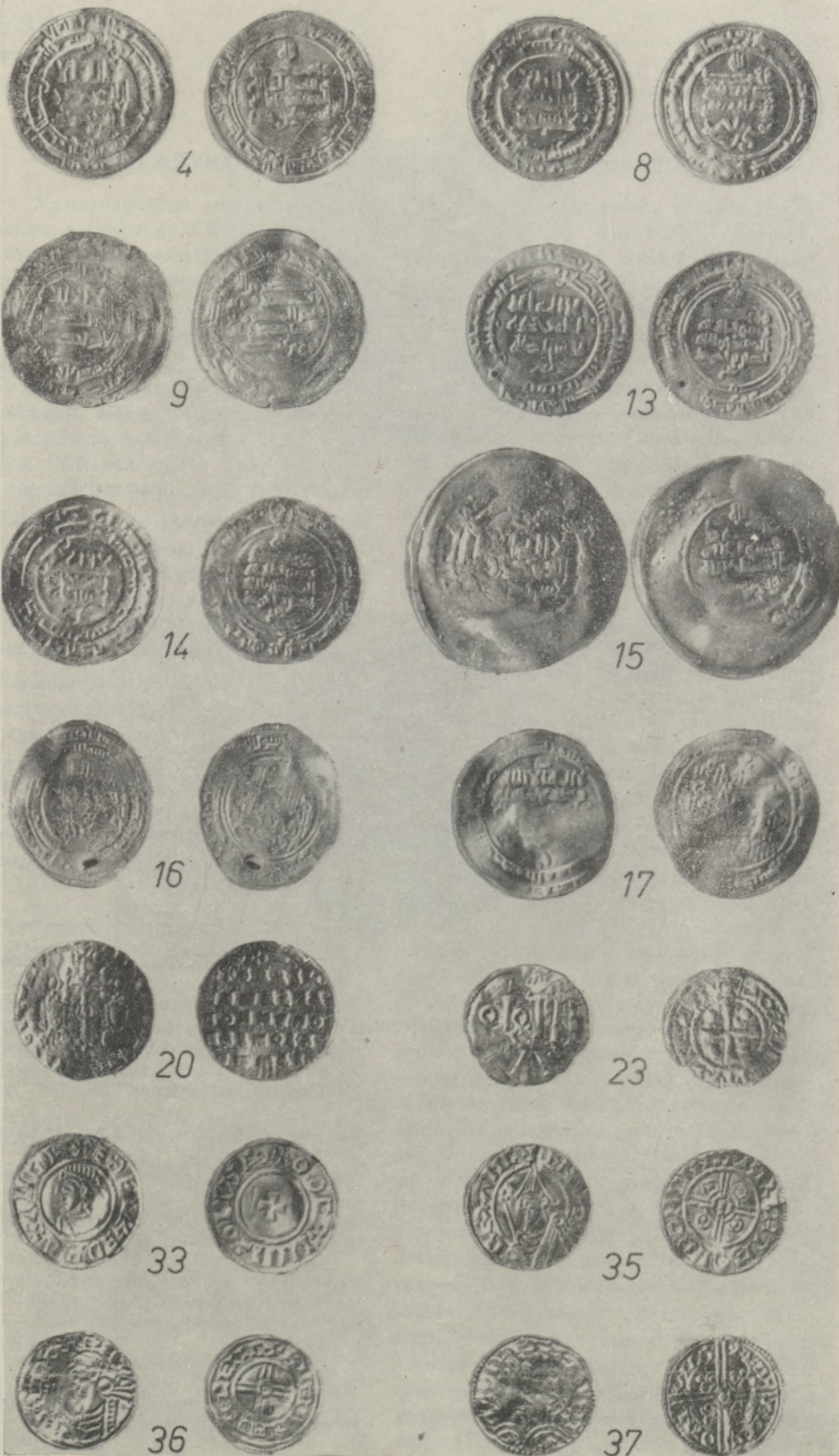
While on a visit to the State Historical Museum of the Estonian SSR in April 1980, Dr. Tuukka Talvio from the Coin Room of the National Museum of Finland drew the author's attention to a coin in the 1974 Maidla find which seems of disputable attribution. In the publication of the hoard the penny under discussion has been considered an Anglo-Saxon piece of Edward the Confessor (1042—1066). That conclusion was mainly due to the so-called Hammer Cross type of the reverse and the moneyer's name in the reverse legend.

The more critical scrutiny of the coin revealed that the obverse legend points to Anglo-Norman king William after all. It emerged that in the Carlyon-Britton sale catalogue there was a coin of William the Conqueror's first issue (c. 1066—1068?) and from the same obverse die as the Maidla penny under discussion. «Muling» of dies of different rules is known to be characteristic of the first times of an issue. Thus the Maidla coin belongs to the initial years of the reign of William the Conqueror, and as such it is the only specimen known. Although the latest English penny in the find, it does not affect the former claim that the hoard was concealed in the second half of the 11th century.

United Kingdom

*State Historical Museum
of the Estonian SSR*

Received
Jan. 24, 1986

William I penn, 1066. a. (2 : 1).